

Kinh Nghiệm Mua Lan

Đã là người chơi lan thì mua lan lại được coi là một vấn đề quan trọng. Trừ trường hợp có bạn bè tặng hay trao đổi thì không nói chứ còn đã mua thì phải lưu ý vì mua lầm vừa mất tiền, vừa mất công lại tức anh ách cả năm sau. Đành rằng đã chơi lan thì không ngại tiền bạc hay công sức, miễn là mình thoả chí là được rồi, nhưng, sơ xuất, lầm lẫn mà có thể tránh được thì cũng làm cho ta đỡ buồn lòng để tiếp tục cuộc chơi.

Sau đây là một vài kinh nghiệm khi đi mua lan:

1. Mua lan ở đâu?

a. *Mua lan của bạn bè.*

Mua của bạn bè được coi là chắc ăn nhất. Người bán và người mua đã biết nhau từ trước nên tránh được sơ xuất. Người bán có thời giờ và cơ hội giúp ta biết được những đặc tính của cây lan mà qua kinh nghiệm họ đã rút tĩa được. Dù đã đem cây lan về nhà rồi mình vẫn có thể liên lạc để tìm hiểu thêm. Nếu người bạn bán lan ở cùng một vùng với mình thì khỏi lo về phong thổ, tức cây lan mình mua đã quen khí hậu, đem về dễ sống hơn.

Vì là người đồng điệu, người bạn sẽ bán cho mình một giá vừa phải, tránh bị “cắt cổ” của phường con buôn. Người bán là bạn ta nên mỗi khi thăm viếng họ sẽ cho ta ý kiến sau khi họ quan sát cây mình trồng. Đó là những bài học thực tế. Dù sao họ cũng là chủ cũ của cây lan nên còn trách nhiệm tinh thần.

b. *Mua lan của nhà vườn.*

Nếu nhà vườn ở quanh mình thì ta khỏi lo về phong thổ và nước tưới.

Trường hợp cùng một thành phố thì nồng độ nước như nhau (không kể nhà vườn pha chế nước tưới riêng). Mua lan ở nhà vườn có lợi điểm là ta có nhiều cây để lựa chọn. Thường thì họ ương hay mua sỉ về cùng lứa cùng loại nên giúp ta dễ chọn cây nào lớn nhất, mạnh nhất hay hoa đẹp nhất.

Nếu đi lại, mua nhiều lần, làm quen, người chủ bán thân thiện có thể chọn giùm ta cây tốt theo kinh nghiệm chuyên môn của họ. Các cụ ngày xưa hay nói “người mua lầm chứ người bán không lầm”. Họ biết hơn ta cây nào cũ một năm, hai năm hay mới về, và cây nào đã ra hoa mấy mùa rồi hay cây nào “đẹt” không chịu ra hoa mà còn chậm lớn!

Mua lan của nhà vườn chuyên môn có lợi là họ đã theo dõi kỹ càng, phân loại, có bảng tên, lai giống, tên cây cha mẹ. Dù có đắt hơn chỗ khác nhưng đáng tin cậy.

c. Mua lan ở câu-lạc-bộ.

Mua lan ở câu-lạc-bộ cũng được giá thân thiện, không mắc lắm vì quen biết. Nhưng lưu ý, vì có thể những cây họ đem bán là những cây họ muốn “dạt” ra vì một lý do nào đó và mình mua về lãnh “thọ”. Mua lan loại này cần có kinh nghiệm, cao tay ấn mới trị được và đưa cây lan về cuộc sống bình thường.

d. Mua lan ở triển lãm quốc-tế.

Hàng năm vẫn có những triển lãm lan quốc tế ở từng vùng một. Nếu theo dõi trên các phương tiện truyền thông chúng ta biết được lịch trình triển lãm lan từng tiểu bang, liên tiểu bang và khắp nước Mỹ; đôi khi cả ở ngoại quốc. Chúng tôi thường theo dõi lịch trình triển lãm lan nơi mục Calendar nguyệt san Orchids của Hội Hoa Lan Hoa-Kỳ (The American Orchid Society, AOS). Lịch trình được phối hợp và chia đều để tránh trùng nhau; tiện cho cả kẻ bán lẫn người mua. Riêng vùng Orange County, hàng năm hội chợ triển lãm lan thường được tổ chức vào đầu tháng Hai; trước đây tại South Coast Plaza nhưng nay tại Fairground có phần chật chội hơn.

Ngoài ra còn có hội chợ Lan tại các vùng lân cận như San Diego, Santa Barbara, San Francisco...

Vì là hội chợ quốc-tế nên lan được đem từ các nước tới bán. Ngoài những giống hoa thông dụng còn có những loại lan đặc hữu chỉ có mọc ở một vùng khí hậu riêng biệt. Do đó khi mua những loại lan lạ ta phải để ý đến vấn đề khí hậu nơi cây lan xuất phát. Sự chênh lệch thái quá về độ cao, nhiệt độ, ẩm độ đều khiến ta khó trồng. Nếu mua một cây lan đặc hữu của xứ nóng xích đạo Ecuador mà trồng ở California thì đòi hỏi người trồng phải đầy đủ phương tiện và kinh nghiệm thì mới mong cây lan đó sống còn chứ chưa nói đến ra hoa.

e. Mua lan gửi qua bưu-điện hay các hãng chuyên chở.

Ngày nay với thời đại buôn bán trên các mạng, chúng ta có thể mua lan ở phương xa và được giao tận nhà. Ngoài vấn đề dè dặt khi dùng thẻ tín dụng, chúng ta còn gặp khó khăn sau đây:

- Màu sắc hoa lan không hoàn toàn đúng như trong hình vẽ quảng cáo.
- Cây lan đôi khi còn quá nhỏ khó chăm sóc.
- Tuy đôi khi rẻ vì giá quảng cáo, nhưng, người bán hay bán kèm nhiều cây với nhau mà trong đó có cả cây mình đã có rồi. Tổng cộng giá cũng cao vì còn thuế và tiền chuyên chở.
- Gặp cây không thích mình cũng phải chịu vì không lẽ trả lại một cây.

- Mình không lựa chọn cây như ý thích vì bị sâu, rệp, bị giập, bị virus...
- Chỉ mua theo lối này những cây thật hiếm để gây giống mà thôi và ráng chịu rủi ro.
- Cây gửi theo lối này thường là chỉ có rễ không (bare root) bọc trong bao nylon. Nếu thời gian chuyên chở lâu, cây sẽ bị nẫu, úa hay èo ụot.

f. Mua lan ở tiệm bán hoa lẻ, những nơi không chuyên nghiệp.

Lan bán ở đây được coi như tạp hoá chứ không phải chuyên ngành về lan. Lan được xịt hoá chất để thúc cho mau tăng trưởng, nở rộ, do đó đã kiệt sức gần như chỉ dùng một lần, khó dưỡng để trồng lại cho mùa tới. Thêm nữa, thời gian để trong tiệm quá lâu, cây bị vàng, yếu, vì thiếu nắng, thiếu diệp-lục-tố. Lan bán nơi không chuyên nghiệp như nơi bán vật liệu xây cất, nghĩa trang... đa số là lan phổ thông, không quý hiếm và không được chăm sóc đúng mức.

g. Mua lan trực tiếp từ người săn tìm.

Đây là trường hợp mua lan từ các người đi tìm trong rừng về bán mà ta thường thấy tại các tỉnh miền cao nguyên như Đà Lạt, Chapa, Thái Nguyên... Đôi khi có thể mua lan qua các mối trung gian; tuy sẵn nhưng giá cao hơn nhiều. Người mua có thể đặt cọc mua những cây lan quý hiếm từ người săn nhưng dễ bị lôi thôi với pháp luật nếu mua phải những cây đã được ghi vào sổ cấm. Lan mới hái đem về tuy tươi nhưng dễ bị “xốc” vì thay đổi đột ngột. Nếu được, nên nhờ những người có kinh nghiệm chăm sóc trong thời gian đầu mới về. Nên ghi tên loại lan mình mua; nếu không có tên khoa học thì cũng ít nhất tên địa phương để dễ truy cứu sau này. Cần nhớ, mua lan trực tiếp từ người săn lan, vô tình ta đã tiếp tay với những kẻ khai thác rừng và hoa lan một cách bất-hợp-pháp. (Xin xem bài “Thị-Thành Mê Lan Khiến Núi Rừng Không Hoa”).

2. Cách chọn hoa lan:

a. Nguyên tắc:

Dù mua lan ở đâu chúng ta cũng nên theo những cách sau đây:

- Đối với người mới chơi lan nên nhờ người có kinh nghiệm chỉ cho mua những cây dễ trồng. Không nên mua nhiều cây và nhiều loại cùng một lúc.
- Nếu mua lan ở nhà vườn hay nơi triển lãm nên đòi hỏi bảng tên rõ ràng. Nhiều khi cây lan mất bảng tên hay làm bảng tên của cây khác do khách chọn lựa gây ra.
- Nên tìm hiểu xuất xứ cây lan muốn mua để đáp ứng môi trường tương ứng.

- Đối với những cây lan lạ từ ngoại quốc chúng ta nên xin một bản hướng dẫn cách trồng. Nên hỏi người bán càng nhiều chi tiết càng tốt về cây lan mình muốn mua: bón phân, tưới nước, thời gian cây ngủ đông v.v... (nên đi sớm ngày đầu mới hy vọng có những bản hướng dẫn này).

b. Cách chọn lan:

- Chọn những cây còn khoẻ: lá mướt, không bầm giập.
- Rễ còn tươi, căng nước. Củ không bị hà, gặm nhấm.
- Không dấu hiệu có rệp, đốm đen do cháy nắng hay bị virus.
- Nếu là những cây bare root, rễ có thể khô héo, nhưng còn lá và ở kẽ gốc có mầm non xanh nhú ra.
- Chọn những cây khoẻ, xum xuê, bẹ lớn, nhiều thân, nhiều củ so với cả khay.
- Nên chọn cây có ít nhất một hoa để so sánh màu sắc với cây mẹ(mẫu). Nếu mua cây chưa có hoa thì màu sắc của hoa không được bảo đảm.

c. Cách mua Lan ở triển lãm

- Nên đi sớm để có nhiều tài liệu phân phối từ nhà sản xuất.
- Đã thích, đã chọn thì lấy liền, do dự bỏ xuống người khác lấy mất.
- Mua xong đem ký gửi (không mất tiền, nhớ lấy biên nhận)
- Vì là triển lãm quốc tế, giá cả hoa lan thay đổi tùy gian hàng nên cần đi dò giá (có thể chênh lệch nhiều) trước khi mua. (Nếu quan sát ta sẽ thấy có người mua ở trên lầu rẽ đem xuống dưới lầu bán đắt hơn và cũng thu chút tiền còm!)
- Nên đi mua sớm, về sớm để tránh cho cây khỏi mất sức.
- Vì lan được mang từ xa đến nên cây không có đất và rễ được cuốn bằng bông, giấy hay moss cho đỡ khô. Do đó khi về nhà nên kiểm soát lại và trồng vào môi trường thích hợp. Nếu không cây sẽ bị úng nước và thối rễ.
- Khi mang lan về, không nên để lan trong thùng xe đậy kín mà nên để trong xe, xuống cửa kính hay mở máy lạnh để tránh chênh lệch nhiệt độ đột ngột (mùa nóng).
- Căn cứ vào loại lan, cỡ cây ta sẽ trồng lan vào chậu lớn, nhỏ với đất trồng tương ứng hay gắn lên cây, lên gỗ. Trong thời gian đầu nên để cây nơi mát, tránh gió lùa.

Tóm lại, tâm lý của người sưu tầm cũng như của người chơi lan là bao giờ cũng muốn có thêm cái mới; một phần để thỏa mãn tham vọng, một phần để thử cái tài trồng tía. Nhưng, đôi khi quên khả năng của mình có đủ sức chăm sóc hay không. Thấy cây lan quý hiếm, nhìn đẹp mắt nhưng nên suy nghĩ quý hiếm thì khó trồng, hay được mang từ nơi xa tới; đẹp mắt là do người trước trồng với bao công lao, liệu mình có đủ phương tiện như họ không. Trường hợp bạn muốn mua cây lan lạ về chưng hay làm thí điểm thì lại là chuyện khác. Còn mua lan để nuôi dưỡng cần dẫn đo trước khi mua.

Thêm nữa có nhiều người thích mua hơn thích trồng. Thích cây lan mới mà bỏ quên những cây lan đã mua trước đây, đôi khi ở nhà có rồi mà quên lại mua thêm! Và một ngày nào đó không còn chăm sóc nổi cả cây cũ lẫn cây mới!!

Xin thú thật đó cũng là tình trạng của kẻ viết bài này trước đây. Hy vọng quý bạn thành công, không mất tiền oan uổng và trồng được những cây lan đẹp xinh.

11/2008
Trần Đức Tạo